

8. Atamanenko, A. (2015). Zakordonne ukrainstvo ta Ukraina: problemy ta perspektyvy. *Naukovi zapysky natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii «Istorychni nauky»*, Vyp. 23, 7–13 (in Ukrainian).
9. Homotiuk, O. (2014). Ukrainska diaspora SShA u protsesakh ukrainskoho derzhavotvorennia: perspektyvy doslidzhennia. *Mandrivets*, № 5, 48–53 (in Ukrainian).
10. Lalak, O. (2013). Istoryko-mentalni zasady formuvannia ukrainskoi diaspory ta instytutsiino-protsedurni mekhanizmy vzaiemodii z Ukrainoiu. *Derzhava ta rehiony. Serii: Sotsialni komunikatsii*, 2013, № 3–4, 18–23 (in Ukrainian).
11. Derzhavna prohrama spivpratsi iz zakordonnyimi ukrainskymi na period do 2020 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344-2018-%D0%BF> (in Ukrainian)
12. Hnatiuk, T. (2014). Polityka Ukrainy shchodo zakordonnoho ukrainstva: nevykorystanyi potentsial dlia rozvytku. *Naukovi pratsi. Politolohiia*, Vyp. 236, T. 248, 34–38 (in Ukrainian).
13. Bakalchuk, V. (2019). Osnovni zavdannia derzhavnoi polityky shchodo zakordonnykh ukrainsiv: mozhyvosti ta perspektyvy (na prykladi ukrainskoi diaspory v Rumunii). *Stratehichni priorytety*, № 1 (49), 58–64 (in Ukrainian).
14. Koliada, O. (2018). Ukrainska diaspora yak chynnyk pohlyblennia zovnishno-ekonomichnykh vidnosyn krainy. *Ekonomika i suspilstvo*, Vyp. 15, 33–39 (in Ukrainian).

Матеріал надійшов до редакції 04.02.2020 р.

УДК 314.151.3-054.7:504.7

Наталія Романюк,

кандидат географічних наук, доцент кафедри

міжнародних відносин та регіональних студій,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,

43024, Україна, Волинська обл., м. Луцьк, вул. Винниченка, 28, каб. 201

ronaiv1972@mail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0682-1793>

<https://doi.org/10.29038/2524-2679-2020-01-52-61>

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНОГО ПОТЕПЛІННЯ ТА ЗМІН КЛІМАТУ НА ПОЯВУ КЛІМАТИЧНИХ МІГРАНТІВ

Визначено основні причини та особливості прояву процесу глобального потепління й зміни клімату. Охарактеризовано природні та антропогенні фактори, які впливають на глобальне потепління й зміни клімату. Наведено приклади кліматичних змін у різних регіонах світу, охарактеризовано їх наслідки. Проаналізовано вплив глобального потепління та змін клімату на міграційні процеси у світі. Розглянуто різні підходи щодо того, як називати людей, котрі переміщуються через кліматичні зміни: кліматичні мігранти, екологічні мігранти, кліматичні біженці, біженці через зміни клімату. Акцентовано увагу на тому, що міграційні процеси, які відбуваються через глобальне потепління й зміни клімату, пов'язані, передусім, із внутрішніми переміщеннями людей. А щоб бути біженцем, потрібно перебувати за межами своєї країни проживання, тому кліматичними біженцями, або біженцями через зміни клімату, їх вважати не можна. Наведено приклади прогнозів експертів щодо кліматичних мігрантів як у випадку погіршення ситуації зі зміною клімату, так і у випадку її покращення.

© Романюк Н., 2020

Проаналізовано основні нормативно-правові документи щодо боротьби з глобальним потеплінням та змінами клімату. Охарактеризовано діяльність світового співтовариства щодо обмеження зростання глобальної температури й мінімізації наслідків зміни клімату. Наведено низку документів, які стосуються цієї проблеми. Базовим документом визначено Паризьку кліматичну угоду 2016 р., основна мета якої – утримати зростання середньої світової температури на значно нижчому рівні ніж +2°C і спрямувати зусилля на обмеження зростання температури до +1,5°C від доіндустріального рівня, а також розробити рекомендації щодо комплексних підходів для запобігання, мінімізації й усунення переміщень осіб, пов'язаних із несприятливими наслідками зміни клімату.

Показано потребу негайного реагування на зміни клімату та консолідацію зусиль усіх членів світового співтовариства у відверненні такої загрози. Наведено приклади країн, які вже відчувають негативні наслідки глобального потепління й для яких характерні кліматичні мігранти.

Ключові слова: *глобальне потепління, зміни клімату, міграція, кліматичні мігранти, кліматичні біженці, Паризька угода, наслідки, світове співтовариство.*

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Клімат Землі змінювався постійно, однак упродовж останніх кількох десятиліть ці зміни стали досить суттєвими, а їх вплив – значним. У світі виникають нові явища й процеси, що зумовлені зміною клімату. Зміни клімату, які відбуваються в результаті глобального потепління, посилюють конкуренцію за воду, продукти харчування та пасовища в регіонах, де люди жили протягом тисячоліть. Деякі території стають непридатними для проживання й змушують людей мігрувати в регіони з більш комфортними умовами для життя. Лише у 2018 р. 17,2 млн у 148 країнах змушені були залишити свої домівки через природні катастрофи [15]. Наслідки цих міграцій можуть бути причиною нових криз і конфліктів.

Актуальність цього дослідження зумовлена тим, що вивчення основних причин змін клімату та їх впливу на міграційні процеси сприятиме виробленню основних підходів до розв'язання проблеми кліматичних мігрантів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою впливу глобального потепління та змін клімату на появу кліматичних мігрантів займається низка міжнародних організацій і провідних університетів світу. Зокрема, Міжнародна організація з міграції досліджує цю проблему й результати досліджень подає у своїх звітах. Серед науковців треба відзначити Діну Іонеско (керівник відділу з питань міграції, довкілля та зміни клімату (MECC) в Агенції ООН із міграції (МОМ)), яка досліджує політику й програми МОМ, пов'язані зі зв'язком між міграцією, довкіллям і зміною клімату, та координує внесок МОМ у політичні процеси, наприклад переговори щодо зміни клімату [15]. На увагу заслуговують результати дослідження Кетрін Хайхое (вчена-кліматолог) і Кумі Найдю (Генеральний секретар Amnesty International), які аналізують причини появи кліматичних мігрантів та розглядають питання їх міжнародно-правового статусу. Серед вітчизняних дослідників питання кліматичних мігрантів не є актуальним.

Мета статті – розкрити вплив глобального потепління і змін клімату на появу кліматичних мігрантів, охарактеризувати основні причини та особливості міграційних процесів у зв'язку зі змінами клімату, дати оцінку діяльності світового співтовариства в розв'язанні цієї проблеми.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Зміни клімату – це великомасштабні, довгострокові зрушення в погодних умовах планети та середній температурі. Проявом зміни клімату є глобальне потепління, яке полягає не лише в зростанні температури, але й появі аномальних погодних явищ, таненні льодовиків і підвищенні рівня світового океану, зміні популяції та ареалів проживання тварин тощо.

Фактори, що спричиняють зміну клімату, можна умовно поділити на природні й антропогенні. До основних природних факторів можемо віднести геометрію та орбітальну варіабельність нашої сонячної системи, сонячні спалахи й шторми, сонячний вітер, ексцентриситет орбіти земної кулі [8]. Антропогенні фактори, що сприяють зміні клімату, пов'язані, насамперед, із забрудненням навколишнього середовища (збільшення вмісту вуглекислого газу (CO₂), закису азоту (N₂O), метану (CH₄), галогенопохідних вуглеводнів і тропосферного озону (O₃)) та глобальним потеплінням, що зумовлюється парниковими газами. У Звіті Міжурядової групи експертів зі зміни клімату (2007 р.) стверджується, що саме збільшення викидів парникових газів унаслідок діяльності людини є найбільшою причиною зафіксованих кліматичних змін [2]. За даними дослідницького проекту Global Carbon Project, у 2019 р. людство викинуло в атмосферу 37 млрд тонн вуглекислого газу [16]. Викиди збільшуються три останні роки поспіль і досягли рекордного рівня.

Глобальне потепління, яке пов'язане, передусім, зі зростанням температури довкілля, загрожує масовому переміщенню мільйонів людей в усьому світі. У доповіді Генерального секретаря ООН ще у 2012 р. зазначалося, що до 2050 р. зміна клімату може змусити 250 млн людей до переміщення [5].

У 1992 р. 165 держав підписали Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату (UNFCCC). Із того часу вони проводять Конференції сторін Рамкової конвенції (COP), метою яких є розробка методів і цілей для обмеження зміни клімату й адаптації до вже наявних її ефектів. Станом на 2019 р. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату ратифікована 197 державами [2].

Необхідність негайного реагування на зміну клімату стала ще більш очевидною після оприлюднення в жовтні 2018 р. доповіді Міжурядової групи експертів із питань зміни клімату. Вони попереджають, що для уникнення катастрофічного глобального потепління ми не повинні досягти рівня підвищення глобальної температури на 1,5°C від показників доіндустріальної епохи або повинні хоча б не переступити цей рубіж [1].

Якщо середня температура підніметься до 2°C і більше, порівняно з доіндустріальною епохою, то через кілька десятків років ми матимемо досить негативні наслідки для людства: кількість людей, які страждатимуть від голоду, зросте на 100–400 млн осіб; доступу до питної води не буде у 1–2 млрд осіб; урожайність сільськогосподарських культур знизиться на 30 %, а погане харчування й спека підвищать смертність на 250 000 осіб у рік уже з 2030 р. (New Atlas). За таких умов протягом наступних 30 років внутрішніми мігрантами стануть 86 млн жителів Африки, 40 млн – із Південної Азії та 17 млн – із Латинської Америки [5].

Якщо світовому співтовариству вдасться обмежити зростання глобальної температури на 1,5 °C, то до 2050 р. кількість людей, вразливих до ризиків, пов'язаних зі змінами клімату та бідністю, може скоротитися на кілька сот мільйонів. Крім того, можна буде захистити 10 млн людей від ризиків, пов'язаних із підвищенням рівня світового океану та на 50 % скоротити кількість населення, котре страждає від нестачі води. Якщо вжити негайних заходів, які мінімізують наслідки глобального потепління, то можна скоротити кількість кліматичних мігрантів на 80 %, або ж 100 млн осіб [2].

Зміни клімату можуть призвести до міграції в таких випадках:

1) якщо глобальне потепління призведе до більшої інтенсивності погодних природних катастроф (повені, смерчі, циклони, зсуви ґрунту, тайфуни тощо), які змусять людей покинути свої домівки й переміститися в безпечні місця;

2) якщо несприятливі наслідки потепління, зміни клімату призведуть до зміни засобів для існування і, як наслідок, – до погіршення здоров'я, продовольчої катастрофи, браку води та змусять людей шукати безпечні місця для проживання. Особливо це стосуватиметься сільської місцевості, що може призвести до підвищення рівня урбанізації й соціальної напруженості в містах;

3) підвищення рівня води у Світовому океані може зробити прибережні райони та розміщені низько острови непридатними для проживання, оскільки частину з них буде затоплено;

4) конкуренція за природні ресурси (передусім воду) може посилити напруженість і потенційно спричинити конфлікт та, отже – переміщення.

ООН виокремлює шість основних факторів, які зумовлюють екологічну міграцію: природні руйнування (циклони, вулкани, землетруси й інші природні лиха); біологічні руйнування (комахи, шкідники, флора); техногенні руйнування, викликані взаємодією екологічних і людських дій протягом тривалого періоду (вирубка лісів, деградація землі, ерозія ґрунту, опустелювання тощо); випадкові руйнування як побічні продукти індустріальної революції (наприклад отруєння під час використання хімікатів тощо); руйнування, викликані розвитком й урбанізацією; руйнування, спричинені війною.

Сьогодні триває багато дискусій із приводу того, як називати людей, які переміщуються через зміни клімату та глобальне потепління: «кліматичні мігранти», «екологічні мігранти», «кліматичні біженці» чи «біженці через зміни

клімату». Міжнародна організація з міграції визначає міграцію як рух людини або групи людей через державний кордон або в межах держави, незалежно від причини. Мігрантом визначено будь-яку особу, яка переміщується через державний кордон або в межах держави на великі відстані від звичного місця проживання, незалежно від правового статусу особи, причини переміщення і його тривалості [13].

Люди, які мігрують з екологічних причин, у тому числі кліматичних змін, не підпадають прямо під будь-яку конкретну категорію, що передбачена наявною міжнародно-правовою базою. Усі особи, котрі переміщуються через екологічні причини, захищені лише міжнародним законодавством про права людини і їх, зазвичай, називають екологічними мігрантами.

Екологічні мігранти – це особи або групи осіб, які переважно через раптову чи прогресивну зміну навколишнього середовища, що негативно впливає на їхнє життя або умови проживання, змушені покинути своє місце проживання тимчасово чи на постійно, як у межах своєї країни, так і за кордон [14]. Екологічна міграція може набувати багато форм – бути внутрішньою та зовнішньою, примусовою й добровільною, тимчасовою, постійною.

Засоби масової інформації часто називають людей, які переміщуються через екстремальні природні явища (шторми, торнадо, посуху, повені тощо), кліматичними біженцями. Ми вважаємо, що термін «кліматичні біженці» тут уживати недоречно. Конвенція про біженців визначає конкретні причини, через які люди можуть отримати статус біженця: обґрунтований страх бути переслідуваним через расу, віросповідання, національність, належність до певної соціальної групи або політичної думки. Наслідки зміни клімату наразі не включено до цього переліку [18].

Міграційні процеси, які відбуваються через глобальне потепління й зміни клімату, зазвичай, пов'язані з внутрішніми переміщеннями. А щоб бути біженцем, потрібно перебувати за межами своєї країни проживання. Люди, які змушені переміщатися в межах своєї держави через екологічні причини, є внутрішньо переміщеними особами, тому «кліматичними біженцями» їх вважати не можна [12].

На нашу думку, доречно буде називати людей, котрі змушені покидати свої домівки й переміщатися в інші безпечні місця саме через причини, пов'язані зі змінами клімату та глобальним потеплінням, кліматичними мігрантами. Оскільки зміни клімату є однією з екологічних проблем, то поняття «кліматичні мігранти» є вужчим за термін «екологічні мігранти».

У жодному нормативно-правовому документі, який стосується міграції й змін клімату, не зафіксовано того, як називати осіб, котрі переміщуються через глобальне потепління та зміни клімату. Ні в Кіотському протоколі (Кіото-1, Кіото-2), ні в Паризькій кліматичній угоді (2016 р.) теж не використовується термін «екологічні мігранти», або «кліматичні мігранти», лише зазначається, що потрібно розробити рекомендації щодо комплексних підходів для запобігання, мінімізації та усунення переміщень осіб, пов'язаних із

несприятливими наслідками зміни клімату. Світове співтовариство намагається виробити конкретні кроки на шляху до мінімізації наслідків зміни клімату, а питанням захисту прав людей, які потерпають від цієї загрози, поки не приділяють особливої уваги.

Щорічно, починаючи з 1994 р., проводяться кліматичні конференції Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, у ході котрих обговорюються різні аспекти розв'язання цієї проблеми. У 2019 р. відбулася 25 така конференція в Мадриді. Результативною її назвати важко, оскільки учасники зустрічі визнали необхідність збільшення зусиль, спрямованих на захист клімату та обмеження обсягів шкідливих викидів, але конкретних рішень не прийняли [11].

У січні 2020 р. на економічному форумі в Давосі вперше за багато років визначено, що п'ять найбільших світових ризиків є екологічними. Один із них – кліматичні катастрофи, пов'язані зі зміною клімату. На Мюнхенській конференції безпеки в лютому 2020 р. теж обговорювали важливу проблему кліматичних змін і пов'язаних із ними ризиків для людства, однак проблему кліматичних мігрантів не обговорювали.

Для того щоб захистити кліматичних мігрантів, потрібно переглянути та внести зміни до Конвенції 1951 р. про статус біженців або обговорити нову конвенцію, яка б гарантувала конкретні права й захист кліматичних мігрантів. Створення нової конвенції може бути надзвичайно тривалим політичним процесом, оскільки не всі країни готові приймати такі рішення та брати на себе нові зобов'язання. Міжнародний консенсус щодо захисту переміщених осіб, постраждалих від зміни клімату, має ґрунтуватися на розумінні взаємозв'язку між конфліктами й стихійними лихами. Обидва ці чинники, що спричинені бідністю та слабким управлінням, впливають на рішення залишити регіон, що постраждав від лиха.

Прогнози експертів щодо кліматичних мігрантів досить невтішні. Наприклад, експерти Світового банку підраховали, що до 2050 р. 143 млн людей через зміни клімату будуть змушені мігрувати з Південної Азії, Латинської Америки та регіонів, розміщених на південь від пустелі Сахара. Наприклад, в Ефіопії, через брак питної води покинути країну можуть 1,5 млн осіб. Із Бангладешу поїде понад 8 % населення, тобто 13,3 млн осіб. Швидше за все мігранти попрямують до басейну річки Ганг, де й так територія вже перенаселена. Це може зумовити соціальну напруженість і призвести до конфлікту. Через посуху, часті затоплення й лісові пожежі доведеться покидати свої домівки жителям Мексики (щонайменше 1,7 млн осіб) [6].

Природні катастрофи, спричинені повсюдно кліматичними змінами, відбуватимуться все частіше та інтенсивніше. Якщо взяти до уваги, що близько 1 млрд людей зараз проживає в районах «дуже високого» або «високого» кліматичного впливу, то в недалекому майбутньому саме вони стануть кліматичними мігрантами. Учені з Колумбійського університету та Університету штату Арізона прогнозують, що це може викликати серйозну міграційну кризу [17].

Іншої думки дотримується головний директор зі зміни клімату в групі Світового банку Джон Рум. Він вважає, що міграція, спричинена змінами клімату, стане реальністю, проте не перетвориться в кризу за умови, якщо світове співтовариство зараз уживатиме потрібних заходів та не баритиметься. Джон Рум назвав три основні заходи, яких уряди повинні вжити: по-перше, прискорити скорочення викидів парникових газів; по-друге, національні уряди повинні включити міграцію, спричинену зміною клімату в планування їхнього національного розвитку; по-третє, інвестувати в подальший аналіз і дані для їх використання в плануванні розвитку [5].

У своєму дослідженні «2052» експерти, яких уповноважила міжнародна неурядова організація «Римський клуб» («Club of Rome»), попереджають про те, що негативні наслідки змін клімату через сорок років уже стануть явними для багатьох країн світу. На їхню думку, до 2080 р. температура зросте на 2,8 градуса й процеси, пов'язані зі змінами клімату, стануть незворотними [9].

Світовому співтовариству поки що не вдається прийняти конкретний план заходів для розв'язання проблеми, що стосується зміни клімату і її наслідків, особливо для людей. Підтвердження цього – результати останніх міжнародних конференцій ООН із питань змін клімату в Катовіце (COP24-2018 р.) [4] та Мадриді (COP25 -2019 р.) [11]. І бідні, і багаті країни досягли компромісу лише в тому, що потрібно не допустити підвищення температури на Землі на понад два градуси Цельсія, порівняно з доіндустріальним періодом. Ці наміри задекларовано ними ще в Паризькій кліматичній угоді 2016 р.

Певні ініціативи щодо протидії зміні клімату й мінімізації наслідків глобального потепління висувують сьогодні регіональні міжнародні організації та окремі країни. Наприклад, країни ЄС у грудні 2019 р. прийняли програму щодо захисту клімату. Планом заходів передбачено що, до 2030 р. ЄС має скороти обсяги викидів парникових газів на 50–55 %, порівняно з показником 1990 р, а до 2050 р. регіон має перетворитися на «кліматично нейтральну зону», тобто з нульовими показниками викидів шкідливих для клімату газів [10].

Маємо приклади співробітництва країн і щодо захисту кліматичних мігрантів, але вони поодинокі. Наприклад, ще у 2011 р. Норвегією та Швейцарією започатковано «Ініціативи Нансена». Основною метою діяльності об'єднання є захист переміщених (внутрішньо та через кордони) осіб, які змушені полишити свої домівки внаслідок природних лих, стихійних катастроф і зміни клімату [3]. Ця ініціатива існує й сьогодні, однак немає прийнятих ніяких договорів та угод, які б захищали права кліматичних мігрантів. Після проведення тематичних і регіональних консультацій прийнято документ, який пропонує «набір інструментів» для реалізації міграційної політики, але не рекомендує встановлення нового статусу для цих людей.

На саміті в Марракеші у 2018 р. делегати 164 країн затвердили Глобальний пакт ООН про міграцію, спрямований на забезпечення безпечного, упорядкованого й гуманного пересування людей по всьому світу [7]. Документ стосується таких питань, як захист мігруючих людей, їх інтеграція в нові країни та повернення в рідні країни. І хоча документ не є обов'язковим для виконання, але це перша спроба досягти компромісу щодо долі кліматичних мігрантів

Україна, яка поки не відчуває на собі серйозних негативних наслідків глобального потепління й зміни клімату, але розуміє незворотність цього процесу, намагається брати участь у міжнародних конференціях і робити свій внесок у боротьбу зі змінами клімату. Україною ратифіковано Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату (Закон України від 25.10.1996 № 436/96-ВР), Кіотський протокол до Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату (Закон України від 04.02.2004 № 1430-IV) та Паризьку угоду (Закон України від 14.06.2016 № 1469-VIII).

Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію реалізації державної політики щодо зміни клімату на період до 2030 р. (№ 932-р від 7.12.2016 р.) Для реалізації цієї Концепції затверджено План заходів (6 грудня 2017 р., № 878-р), у якому поставлено за мету протягом 2019–2020 рр. розробити та затвердити План заходів щодо адаптації населення до зміни клімату. За прогнозами науковців, глобальне потепління зробить непридатними для життя частину сьогодні заселених територій земної кулі, що спровокує збільшення міграційних потоків, спрямованих також і в Україну [1].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Глобальне потепління та зміни клімату, які полягають не лише в зростанні температури, але й у появі аномальних погодних явищ, таненні льодовиків і підвищенні рівня Світового океану, зміні популяції та ареалів проживання тварин тощо, є однією з причин переміщення людей у всьому світі. Сьогодні немає єдиного підходу щодо того, як називати таких осіб. На нашу думку, їх можна назвати кліматичними мігрантами, оскільки причиною їх переміщення є саме зміни клімату. Світове співтовариство проводить багато міжнародних конференцій, переговорів, дискусій, зустрічей, у ході яких обговорює цю проблему і її вплив на міграційні процеси, але поки не прийнято жодного нормативно-правового документа, який би регулював кліматичну міграцію й захищав права кліматичних мігрантів.

Перспективою подальших досліджень, на нашу думку, є питання визначення правового статусу кліматичних мігрантів і політики окремих держав (у тому числі України) щодо адаптації населення до змін клімату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Глобальне потепління – проблема, що не має кордонів*. URL: <https://phc.org.ua/news/globalne-poteplinnya-problema-scho-ne-mae-kordoniv>
2. *Зміна клімату. Загальний огляд*. URL: <https://www.amnesty.org.ua/zmina-klimatu/>.
3. *Зустріч щодо допомоги внутрішньо переміщеним особам в МЗС Королівства Норвегія* огляд. URL: orway.mfa.gov.ua/news/33372-zustrich-shhodo-dopomogi-vnutrishnyo-peremishhenim-osobam-v-mzs-korolivstva-norvegija.
4. *Кліматична конференція ООН у Катовіце: міжнародне рішення проти популізму*. URL: <https://www.dw.com/uk/>.
5. *Кліматичні зміни призведуть до масових міграцій*. Світовий банк. URL: <https://zik.ua/news/2018/03/20>.

6. *Науковці передрікають масову міграцію населення планети.* URL: https://zik.ua/news/2019/04/27/naukovtsi_peredrikayut_masovu_migratsiyu_naselennya_planety_1562021/
7. *ООН затвердила глобальний пакт про міграцію.* URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2597789-oon-zatverdila-globalnij-pakt-pro-migraciu.html>.
8. Посудін, Ю. (2010). Україна і світ через призму глобальних змін клімату. *Україна і світ: прагнення змін.* Київ: [б. в.], С. 422–435.
9. *Сумний 2052-й рік: кліматичні зміни стануть незворотними?* URL: <https://www.dw.com/uk/%D1%81%D1%83%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%B9-2052-%D0%B9>.
10. *У Євросоюзі представили всеосяжну програму захисту клімату.* URL: <https://www.dw.com/uk/>
11. *Учасники кліматичної конференції ООН у Мадриді погодили мінімальні компроміси.* URL: <https://www.dw.com/uk/>
12. *5 facts on climate migrants.* URL: <https://ehs.unu.edu/news/news/5-facts-on-climate-migrants.html/>.
13. *Climate change and disaster displacement.* URL: <https://www.unhcr.org/climate-change-and-disasters.html/>
14. *Iom outlook on migration, environment and climate change.* URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/mecc_outlook.pdf
15. Ionesco, D. (2019). *Let's Talk About Climate Migrants, Not Climate Refugees.* URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2019/06/lets-talk-about-climate-migrants-not-climate-refugees/>.
16. Newburger, E. (2019). *Any growth is more than we can afford': Carbon dioxide pollution hits record high as planet warms.* URL: <https://www.cnbc.com/2019/12/15/natural-gas-surges-climate-change-after-carbon-emissions-record-in-2019.html>
17. Podesta, J. (2018). *The climate crisis, migration, and refugees.* URL: <https://www.brookings.edu/research/the-climate-crisis-migration-and-refugees/>
18. Preparing for Internal Climate Migration. *The World Bank.* Pg. 2 (2018). URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29461/>.

THE GLOBAL WARMING AND CLIMATE CHANGE IMPACT ON THE EMERGENCE OF CLIMATE MIGRANTS

The main causes and features of global warming and climate change are identified. The natural and anthropogenic factors that influence global warming and climate change are characterized. Examples of climate change in different regions of the world are given and their consequences are described. The impact of global warming and climate change on migration processes in the world is analyzed. Various approaches have been considered to name people who move through climate change: climate migrants, environmental migrants, climate refugees, climate change refugees. Attention is drawn to the fact that migration processes that occur through global warming and climate change are primarily related to the internal displacement of people. To be a refugee you need to be outside your country of residence, so climate refugees or refugees due climate change cannot be considered refugees due to climate change. Examples of climate change experts' projections are presented both in the event of a worsening climate change situation and its improvement.

The main regulatory documents on the fight against global warming and climate change are analyzed. The world community activities to limit global temperature rise and minimize the effects of climate change are characterized. A number of documents related to the analyzed problem are provided. The 2016 Paris Climate Agreement is defined as a baseline document aimed at keeping the average world temperature rise well below + 2 °C and striving to limit the temperature rise to + 1,5 °C from pre-industrial levels, and to develop recommendations

on integrated approaches to prevent, minimize and eliminate the displacement of people with adverse effects of climate change.

The need for immediate response to climate change and the consolidation of efforts by all members of the world community to avert this threat have been demonstrated. Examples of countries that have already experienced the negative effects of global warming and characterized by climate migrants are given.

Key words: global warming, climate change, migration, climate migrants, climate refugees, Paris agreement, consequences, world community.

REFERENCES

1. *Hlobalne poteplinnia – problema, shcho ne maie kordoniv*. URL: <https://phc.org.ua/news/globalne-poteplinnia-problema-scho-ne-maie-kordoniv> (in Ukrainian).
2. *Zmina klimatu. Zahalnyi ohliad*. URL: <https://www.amnesty.org.ua/zmina-klimatu/> (in Ukrainian).
3. *Zustrich shchodo dopomohy vnutrishno peremishchenym osobam v MZS Korolivstva Norvehiiia ohliad*. URL: orway.mfa.gov.ua/news/33372-zustrich-shhodo-dopomogi-vnutrishnyo-peremishhenim-osobam-v-mzs-korolivstva-norvegija (in Ukrainian).
4. *Klimatychna konferentsiia OON u Katovitse: mizhnarodne rishennia proty populizmu*. URL: <https://www.dw.com/uk/> (in Ukrainian).
5. *Klimatychni zminy pryzvedut do masovykh mihratsii. Svitovyi bank*. URL: <https://zik.ua/news/2018/03/20> (in Ukrainian).
6. *Naukovtsi peredrikaiut masovu mihratsiiu naseleattia planety*. URL: https://zik.ua/news/2019/04/27/naukovtsi_peredrikayut_masovu_migratsiyu_naselennya_planety_1562021/ (in Ukrainian).
7. *OON zatverdyla hlobalnyi pakt pro mihratsiiu*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2597789-oon-zatverdila-globalnij-pakt-pro-migraciu.html> (in Ukrainian).
8. Posudin, Yu. (2010). *Ukraina i svit cherez pryzmu hlobalnykh zmin klimatu. Ukraina i svit: prahnennia zmin*. Kyiv, P. 422–435 (in Ukrainian).
9. *Sumnyi 2052-y rik: klimatychni zminy stanut nezvorotnymi?* URL: <https://www.dw.com/uk/%D1%81%D1%83%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%B9-2052-%D0%B9> (in Ukrainian).
10. *U Yevrosoiuzi predstavlyly vseosiazhnu prohramu zakhystu klimatu*. URL: <https://www.dw.com/uk/> (in Ukrainian).
11. *Uchasnyky klimatychnoi konferentsii OON u Madrydi pohodyly minimalni kompromisy*. URL: <https://www.dw.com/uk/> (in Ukrainian).
12. *5 facts on climate migrants*. URL: <https://ehs.unu.edu/news/news/5-facts-on-climate-migrants.html/> (in English).
13. *Climate change and disaster displacement*. URL: <https://www.unhcr.org/climate-change-and-disasters.html/> (in English).
14. *Iom outlook on migration, environment and climate change*. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/mecc_outlook.pdf/ (in English).
15. Ionesco, D. (2019). *Let's Talk About Climate Migrants, Not Climate Refugees*. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2019/06/lets-talk-about-climate-migrants-not-climate-refugees/> (in English).
16. Newburger, E. (2019). *Any growth is more than we can afford': Carbon dioxide pollution hits record high as planet warms*. URL: <https://www.cnbc.com/2019/12/15/natural-gas-surges-climate-change-after-carbon-emissions-record-in-2019.html> (in English).
17. Podesta, J. (2018). *The climate crisis, migration, and refugees*. URL: <https://www.brookings.edu/research/the-climate-crisis-migration-and-refugees/> (in English).
18. *Preparing for Internal Climate Migration. The World Bank*. Pg. 2 (2018). URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29461/> (in English).

Матеріал надійшов до редакції 20.12.2019 р.